

सर्वोच्च अदालत, संयुक्त इजलास
माननीय न्यायाधीश श्री गोविन्दकुमार उपाध्याय
माननीय न्यायाधीश श्री ओमप्रकाश मिश्र
फैसला

मुद्दा नं. ०६६-CI-०४९७

मुद्दा:- हक कायम दर्ता।

काठमाडौं जिल्ला काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ३० बस्ने लोकरत्न
तुलाधर-----१

पुनरावेदक
वादी

विरुद्ध

सानुकान्छा रावलको मु.स. गर्ने काठमाडौं जिल्ला काभ्रेस्थली गा.वि.स. नं.
५ बस्ने बालहरि रावल -----१

गणेशलाल श्रेष्ठको मु.स. गर्ने काठमाडौं जिल्ला काठमाडौं महानगरपालिका
वडा नं. ३० बस्ने द्वारिकालाल श्रेष्ठको मु.स. गर्ने निजकी श्रीमती ऐ. ऐ.
बस्ने अम्बिका श्रेष्ठ -----१

प्रत्यर्थी
प्रतिवादी

मुद्दा नं. ०६९-CI-१२६४

गणेशलाल श्रेष्ठको मु.स. गर्ने काठमाडौं जिल्ला काठमाडौं महानगरपालिका
वडा नं. ३० बस्ने द्वारिकालाल श्रेष्ठको मु.स. गर्ने निजकी श्रीमती ऐ. ऐ.
बस्ने अम्बिका श्रेष्ठ-----१

पुनरावेदक
प्रतिवादी

विरुद्ध

काठमाडौं जिल्ला, काठमाडौं महानगरपालिका वडा नं. ३० बस्ने लोकरत्न
तुलाधर-----१

प्रत्यर्थी
वादी

शुरु तहमा फैसला गर्ने:- जि. न्या. श्री प्रभा बस्नेत

काठमाडौं जिल्ला अदालत

पुनरावेदन तहमा फैसला गर्ने:-

मा.न्या. श्री कृष्णप्रसाद बस्याल

मा. न्या. श्री जनार्दनबहादुर खड्का

पुनरावेदन अदालत पाटन

न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२(१)को खण्ड (क) र (ख) बमोजिम दोहोन्याई हेर्ने निस्सा प्रदान भै दायर हुन आएको प्रस्तुत मुद्दाको संक्षिप्त तथ्य र निर्णय यस प्रकार छः-

म फिरादी समेतले हकवालाको सिफारिश प्राप्त गरी मौजा धर्मस्थली हा.नं. ४२० को का.जि. काभ्रेस्थली गा.वि.स. वडा नं. ५ (ग) अन्तर्गत कि.नं. १२ को जग्गा दर्ता नामसारी गरी पाउँ भनी मालपोत कार्यालय ढिल्लीबजारमा निवेदन दिएकोमा पोता लगत समेत भिडी मेरो समेत नाममा नामसारी दर्ता हुनु पर्ने जग्गा बिर्ता रैकर विवाद र जग्गा धनी को हुन भनी विवाद आएकोले हक कायम गरी आउनु भनी गरेको मालपोत कार्यालय ढिल्लीबजारको मिति २०५९।१०।१२ को निर्णय गैह कानूनी छ। मेरो समेत नाममा पोता लगत भिडी मेरो कायम हुने उक्त जग्गामा म फिरादको आधा हक कायम गरी छुट्टै जग्गाधनी प्रमाणपूर्जा उपलब्ध गराई पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको फिराद पत्र।

साविक जग्गाधनी दाता मृत्यु तमोटनीबाट पिता गणेशलाल श्रेष्ठले मिति २०१५।१०।१४ मा काठमाडौं पोता रजिष्ट्रेशन अड्डाबाट र.नं.२३६८ को फाछे लिखतबाट खरिद गरी लिनु भएको पोता लगत नं. १७४ मा दर्ता भै सभै नापीका बखत कायम भएको काभ्रेस्थली वडा नं. ५ (ग) कि.नं. १२ को जग्गा पिता स्व. गणेशलाल श्रेष्ठको नामको साविक मौजा धर्मस्थली हा.नं. ३६० को रैकर लगत संग भिडी दर्ता हुने रैकर जग्गालाई प्रतिवादी सानुकान्छा रावलले बिर्ता भनी दावी लिदैमा बिर्ता हुन नसक्ने हुँदा निज वादीको नाममा हक कायम हुन नसक्ने भएकोले झुठा फिराद खारेज गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी स्व. गणेशलाल श्रेष्ठको हकमा मुद्दा सकार गर्ने द्वारिकालाल श्रेष्ठको प्रतिउत्तर पत्र।

विपक्षीको आमाले काठमाडौं जिल्ला यट्खा बस्ने मृत्यो ताम्राकारनीबाट प्राप्त गरेको भनेको लिखतमा मृत्यो ताम्राकारनी यट्खा टोल बस्ने भनेको हुँदा फिल्डबुकमा का.जि. ढोकाटोल बस्ने मतंग सिकर्मीको भनी प्रष्ट संग लेखिएबाट पनि विपक्षीको आमाले उक्त विवादित जग्गा शेषपछिको बकसपत्रबाट प्राप्त गरेको होइन भन्ने कुरा स्पष्ट छ। सो जग्गा बिर्ता जग्गा हुँदा उक्त बिर्ता जग्गा मोहीको नाममा दर्ता नामसारी गर्ने गरी बिर्ता उन्मुलन ऐन, २०१६ संशोधन भै आई सकेको अवस्थामा उक्त जग्गामा विपक्षीको हक कायम हुन नसक्ने भएकोले झुठा फिराद दावी खारेज गरी मेरो हक कायम गरी पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको प्रतिवादी सानुकान्छा रावलको प्रतिउत्तर पत्र।

वादीका साक्षी भक्तबहादुर थापाले गरेको बकपत्र मिसिल सामेल रहेको।

२०२२ साल देखि मोही संग बाली बुझेको वा कुनै सम्पर्क गरेको लिखत कागज समेत कुनै नदेखिएको अवस्थामा दावीको जग्गामा वादी दावी पुग्न सक्दैन भन्ने समेतको काठमाडौं जिल्ला अदालतको मिति २०६३।७।१५ को फैसला।

वादी दावी बमोजिम मेरो नाममा नामसारी दा.खा. हक कायम दर्ता समेत गर्नु पर्नेमा गैह्र कानूनी तवरबाट शुरु अदालतले मलाई हराई विपक्षी मध्येका बालहरि रावललाई जिताउने गरी शुरु काठमाडौं जिल्ला अदालतबाट २०६३।७।१५ मा भएको त्रुटीपूर्ण फैसला बदर गरी पाउँ भन्ने वादीको पुनरावेदन अदालत पाटनमा परेको पुनरावेदन पत्र।

काठमाडौं जिल्ला अदालतको फैसला प्रमाण मूल्याङ्कनको परिप्रेक्ष्यमा फरक पर्न सक्ने हुँदा छलफलको लागि अ.बं. २०२ नं. तथा पुनरावेदन अदालतको नियमावली, २०४८ को नियम ४७ बमोजिम विपक्षीहरूलाई झिकाई निमयानुसार पेश गर्नु भन्ने मिति २०६४।५।२० गतेको पुनरावेदन अदालत पाटनको आदेश।

सर्भे नापीको बखत जग्गाधनी महल खाली रहेको र मोहीमा ईमानसिंह रावल कायम भएकोमा बिर्ता उन्मुलन ऐनको प्रावधान बमोजिम म्याद भित्र जग्गाबालाले रैकरमा परिणत गराउन नसके पछि मोहीले गर्न पाउने नै देखियो। तसर्थ लगाउको दे.पु.नं. ७४८,७५२ को हक कायम मुद्दामा मोहीले हक कायम गराएको सदर ठहरी आजै फैसला भएको समेत कारण र आधार समेतबाट वादीको हक कायम हुन नसक्ने भनी काठमाडौं जिल्ला अदालतले २०६३।७।१५ मा गरेको इन्साफ मुनासिब हुँदा सदर हुने ठहर्छ भन्ने पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६४।१०।२७ को फैसला।

पुनरावेदन अदालत पाटनले गरेको फैसलामा चित्त बुझेन। जग्गा दर्ता नामसारी गराउने सम्बन्धमा नेपाल कानूनले हदम्यादको व्यवस्था गरेको छैन। बिर्ता जग्गा भएको भए मात्र मोहीका नाममा रै.प. दर्ता हुन सक्ने कानूनी व्यवस्था छ। तर मोहीका हकदारका तर्फबाट पेश गरिएको दावीको लगत नै २०२०।१२।१९ मा नै रै.प. दर्ता भइसकेको अवस्थामा उक्त लगतका सम्बन्धमा अध्ययन नै नगरी सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्त विपरित हुने गरी शुरु जिल्ला अदालतबाट भएको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला त्रुटीपूर्ण हुँदा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा

१२(१)(क)(ख) अनुसार मुद्दा दोहोन्याई हेरी इन्साफ पाउँ भन्ने समेत व्यहोराको वादी लोकरत्न तुलाधरका तर्फबाट यस अदालतमा पर्न आएको निवेदन।

यसमा मौजे धर्मस्थली हाल नं. ४२० को जग्गा मिति २०२०।१२।१९ मा रैकर परिणत भैसकेको देखिन्छ। एक पटक रैकर परिणत भैसकेको जग्गालाई परिणत नभएको भनी पुनरावेदन अदालत पाटनले गरेको फैसला ने.का.प.२०४६ अङ्क १ नि.नं. ३६८९ पृष्ठ १३ र ने.का.प. २०५३ अङ्क १ नि.नं. ६३७७ पृष्ठ ७४९ मा यस अदालतबाट प्रतिपादन भएको कानूनी सिद्धान्तको व्याख्याको परिप्रेक्ष्यमा प्रतिकूल देखिँदा न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२ (१)(ख) बमोजिम दोहोन्याई हेर्ने निस्सा प्रदान गरिएको छ भन्ने यस अदालतबाट मिति २०६६।९।१ मा भएको आदेश।

काठमाडौं जिल्ला काभ्रेस्थली गा.वि.स. वडा नं. ५(ग) को विवादित कि.नं. १२ को क्षेत्रफल ३-०-०-० जग्गा मेरो पिता स्व. गणेशलाल श्रेष्ठले दाता मृत्यु तमोटनी का.ई. यट्खाबाट मिति २०१५।१०।१४ मा र.नं. २३६८ को फाँर्छे लिखतले काठमाडौं पोता रजिष्ट्रेशन अड्डाबाट खरिद गरि लिनु भएको मौजा धर्मस्थली पोता लगत नं. ३७७ को ढलकाप रोपनी १ र पोता लगत नं. १७४ को ढलकाप रोपनी ३-०-० को मेरो पिता स्व. गणेशलाल श्रेष्ठका नाममा २०२०।११।२७ मा नै रैकर परिणत भै कायम भएको हा.नं. ३६० को रैकर लगतको ढलकाप रोपनी १ र ढलकाप रोपनी ३ को जग्गा मध्येबाट पिता स्व. गणेशलाल श्रेष्ठको नाममा भिडी दर्ता हुने विवादित कि.नं. १२ को जग्गा मोहीका नाममा रै.प. दर्ता हुन सक्ने अवस्थाको नभएको हुनाले मेरा सबुद प्रमाणको मुल्याङ्कन नै नगरी विद्यमान कानूनी व्यवस्था र स्थापित सिद्धान्त समेतको प्रतिकूल हुने गरी मेरा विरुद्धमा भएको शुरु जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला त्रुटीपूर्ण भएकोले न्याय प्रशासन ऐन २०४८ को दफा १२(१)(क)(ख) को आधारमा मुद्दा दोहोन्याई हेरी इन्साफ पाउँ भन्ने प्रतिवादी द्वारिकालाल श्रेष्ठको यस अदालतमा पर्न आएको निवेदन।

यसै लगाउको ०६४-RI-१४३० को दोहोन्याई पाउँ भन्ने निवेदनमा निस्सा प्रदान भैसकेकोले सोही लगाउको प्रस्तुत निवेदनमा पनि सोही मुद्दामा उल्लिखित आधार र कारणबाट न्याय प्रशासन ऐन, २०४८ को दफा १२(१)(क)(ख) बमोजिम मुद्दा दोहोन्याई हेर्ने निस्सा प्रदान गरिएको छ भन्ने यस अदालतबाट मिति २०७०।२।१९ मा भएको आदेश।

नियम बमोजिम साप्ताहिक तथा दैनिक मुद्दा पेशी सूचीमा चढी पेश हुन आएको प्रस्तुत मुद्दामा पुनरावेदक वादी लोकरत्न तुलाधरको तर्फबाट उपस्थित विद्वान वरिष्ठ अधिवक्ता श्री रामप्रसाद भण्डारी र विद्वान अधिवक्ता श्री बलराम सेढाईले विवादित किनं १२ को जग्गा दाता मृत्यो ताम्राकारनीले गरिदिएको मिति २०१२।५।२७ को शेषपछिको बकसपत्रबाट हाम्रा पक्षकी आमा राजदेवी तुलाधर र अष्टदेवी तुलाधरको हक हुन आई राजदेवी तुलाधरको मृत्यु पश्चात निजको हक खाने हाम्रा पक्ष लोकरत्नको आधी हक हुन आएको मौजा धर्मस्थली हा.नं. ४२० को जग्गा हो उक्त जग्गा बिर्ता उन्मूलन पश्चात २०२० सालमा दाताकै नाममा रैकरमा परिणत भै काठमाडौं मालमा पोता लगत कायम भएको हुँदा उक्त किनं १२ को आधा जग्गा हाम्रा पक्षका नाममा हक कायम हुनुपर्नेमा वादीदावी पुग्न नसक्ने ठहर्‍याएको शुरु फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्त विपरीत समेत हुँदा बदर गरी पाउँ भनी र पुनरावेदक प्रतिवादी द्वारिकालाल श्रेष्ठको मु.स. गर्ने अम्बिका श्रेष्ठका तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता द्वय श्री विश्वप्रकाश सिग्देल र श्री सुनिल शाक्यले विवादित किनं १२ को जग्गा हाम्रा पक्षका पिता गणेशलाल श्रेष्ठले दाता मृत्यु तमोटनीबाट मिति २०१५।१०।१४ मा काठमाडौं पोता रजिष्ट्रेशन अड्डाबाट खरीद गरिलिएको मौजा धर्मस्थली पोता लगत नं. ३७७ र १७४ को जग्गा मिति २०२०।११।२७ मा रैकरमा परिणत भै कायम भएको हा.नं. ३६० को जग्गा भएकोले गणेशलाल श्रेष्ठका नाममा दर्ता हुने जग्गा हो मोहीका नाममा रै.प. दर्ता हुन सक्ने अवस्था छैन भनी तथा प्रत्यर्थी प्रतिवादी बालहरि रावलका तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता द्वय श्री काशी प्रसाद घिमिरे र श्री राजेश खड्काले वादी लोकरत्न तुलाधरकी आमालाई काठमाडौं जिल्ला यट्खा बस्ने मृत्यो ताम्राकारनीले लिखत गरेकी तर उक्त जग्गाको फिल्डबुकमा काठमाडौं जिल्ला ढोकाटोल बस्ने मृत्यो सिकर्मीको जग्गा भनी प्रष्टसंग लेखिएबाट विवादित जग्गा वादीको आमालाई शेषपछिको बकसपत्र गर्ने मृत्यो ताम्राकारनीको जग्गा रहेको कुरा प्रमाणित हुँदैन । विवादित जग्गा मतंग सिकर्मीको नाममा कायम भएको पोता बिर्ता यट्खा नं. १८२।१६२ को जग्गा मध्येबाट भिड्ने बिर्ता जग्गा भएकोले मोहीका नाममा रै.प. दर्ता हुने हुँदा शुरुले वादीदावी नपुग्ने ठहर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला मिलेको हुँदा सदर गरी पाउँ भनी बहस गर्नु भयो ।

अब पुनरावेदन सहितको मिसिल अध्ययन गरी शुरु जिल्ला अदालतले वादी दावी पुग्न नसक्ने ठहर्‍याएको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको फैसला मिले नमिलेको के रहेछ र पुनरावेदकहरूको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्ने हो होइन भन्ने विषयमा निर्णय दिनु पर्ने देखिन आयो।

निर्णयतर्फ विचार गर्दा काठमाडौं जिल्ला काभ्रेस्थली गा.वि.स. वडा नं. ५(ग) किनं १२ को क्षेत्रफल ३-०-० जग्गा दाता मृत्यो ताम्राकारनीले मिति २०१२।५।२७ मा गरीदिएकी शेषपछिको बकसपत्रबाट आमा राजदेवी तुलाधर र अष्टदेवी तुलाधरको हक हुन आएको मौजा धर्मस्थली हा.नं. ४२० मा रैकर परिणत भएको जग्गा हो। आमाको मृत्यु पश्चात आधी जग्गामा म हक खाने छोराको हक हुन आएको जग्गामा मेरो हक कायम गरी पाउँ भन्ने वादी लोकरत्न तुलाधरको फिराद दावी देखिन्छ भने उक्त किनं १२ को जग्गा पिता गणेशलाल श्रेष्ठले दाता मृत्यु तमोटनीबाट मिति २०१५।१०।१४ मा काठमाडौं पोता रजिष्ट्रेशन अड्डाबाट खरीद गरीलिएको मौजा धर्मस्थली पोता लगत नं. १७४ को जग्गा भै मिति २०२०।११।२७ मा रैकरमा परिणत भै हा.नं. ३६० कायम भएको जग्गा हो भन्ने प्रतिवादी द्वारिकालाल श्रेष्ठको र विवादित जग्गा मतंग सिकर्मीको नाममा कायम भएको पोता नं. १८२/१६२ को जग्गा मध्येबाट भिड्ने बिर्ता जग्गा भएकोले मोहीका नाममा रै.प. दर्ता हुने हुँदा वादी दावी झूठा हो भन्ने प्रतिवादी बालहरि रावलको प्रतिउत्तरपत्र भएको प्रस्तुत मुद्दामा शुरु जिल्ला अदालतले वादी दावी पुग्न नसक्ने ठहर्‍याएको फैसला पुनरावेदन अदालत पाटनबाट सदर भएकोमा मुद्दा दोहोर्‍याई हेरी पाउँ भनी वादी लोकरत्न तुलाधर र प्रतिवादी द्वारिकालाल श्रेष्ठको निवेदन परी यस अदालतबाट मुद्दा दोहोर्‍याई हेर्ने निस्सा प्रदान भै दायर हुन आएको देखियो।

यसमा यस अदालतले हा.नं. ४२० को जग्गा २०२०।१२।१९ मा रै.प. भैसकेको देखिँदा परिणत नभएको भन्ने आधार लिई पुनरावेदन अदालतले गरेको फैसला मिलेन भन्ने आधार ग्रहण गरी मुद्दा दोहोर्‍याई पाउने निस्सा प्रदान गरेको देखिन्छ। उक्त आधार मिल्न भिड्नका लागि दावीको किनं १२ को जग्गा उक्त हा.नं. ४२० को लगतसंग भिड्नु अनिवार्य हुन्छ। तर वादीकी दाता मृत्यो ताम्राकारनीको वतन का.इ. यट्खा टोल र पतिको नाम धन तमोट रहेकोमा मौकामा नापजाँच हुँदा विवादित जग्गा का.इ. ढोकाटोल बस्ने मतंग सिकर्मीको हो भनी फिल्डबुकमा उल्लेख भएको देखिन्छ। ती मतंग सिकर्मी को हुन खुलाउनु भनी शुरु अदालतको आदेश बमोजिम कागज गर्दा

मतंग सिकर्मी, मत्यो तमोटनी र मत्यो ताम्राकारनी अलग अलग व्यक्ति नभै एकै व्यक्ति भएको भनी वादी लोकरत्नले कागज गरेको देखिन्छ भने मतंग सिकर्मी दाता मत्यो तमोटनीका पति हुन भनी प्रतिवादी द्वारिकालाल श्रेष्ठले तथा मत्यो तमोटनी र मत्यो ताम्राकारनी को हुन थाहा छैन थाहा भएको भनेको तलसिं मटाडसिंह सिकर्मी मात्र हो भनी प्रतिवादी सानुकान्छा रावलको मु.स. गर्ने बालहरि रावलले कागज गरिदिएको देखिन्छ। प्रतिवादी बालहरि तर्फका विद्वान अधिवक्ताले सिकर्मी र तमोटनी थर एउटै हुन नसक्ने हुँदा सिकर्मीसंग विवाह भैसके पछि पनि वादीको दाताले आफूलाई तमोटनी भनी लेखी राख्नु पर्ने कुनै कारण नभएकोले यी मत्यो तमोटनी र मतंग सिकर्मी एकै व्यक्ति होइनन् भन्ने जिकिर राख्नु भएको देखिन्छ। मोहीले फिरादीको हक मार्नका लागि हुँदै नभएको मतंग सिकर्मीको नाम लेखाएको हुन भनी वादी लोकरत्नले र प्रतिवादी द्वारिकालालले जिकिर लिई फिल्डबुक व्यहोरालाई चुनौती दिएको देखिँदैन अपितु प्रतिवादी द्वारिकालालले मतंग सिकर्मी दाता मत्यो तमोटनीका पति हुन भन्ने कुरा लेखाई मोहीले भूलवश आफ्नो नाम नलेखाएको भन्ने कुरा उल्लेख गरेको देखिन्छ भने यी वादीले सो पनि भन्न नसकी मतंग सिकर्मी नै मत्यो तमोटनी हुन भन्ने कुरा राखी प्रस्तुत जग्गामा दावी गरेको देखिन्छ । यी वादी समेतलाई २०१२।५।२७ मा पारित भएको शेब लिखतको दाता मत्यो ताम्राकारनीको बाबु र बाजेको नाम मानसरोवर र छातावाल भनी उल्लेख भएको एवं प्रतिवादी द्वारिकालाललाई २०१५।१०।१४ मा भएको राजीनामा लिखतमा पनि निजको दाता मत्यो तमोटनीको बाबु बाजेको सोही नाम उल्लेख भएबाट दुवैको दाता मत्यो तमोटनीनै भएको भन्ने कुरामा विवाद देखिँदैन। २०१२।५।२७ को शेब लिखतमा मत्यो तमोटनीको पतिको नाम धन तमोट भनी उल्लेख भएको तर फिल्डबुकमा जग्गावाला मतंग सिकर्मी भनी जनिएकाले मत्यो तमोटनी र मतंग सिकर्मी एउटै व्यक्ति भएको भन्ने प्रतिवादी द्वारिकालालको जिकिर तथा मतंग सिकर्मी, मत्यो तमोटनी र मत्यो ताम्राकारनी एउटै व्यक्ति हुन भने वादीको कागज व्यहोरा मनासिब देखिँदैन। यसरी उपलब्ध प्रमाणहरूबाट मतंग सिकर्मी भन्ने व्यक्ति मत्यो तमोटनी अथवा मत्यो ताम्राकारनीसंग कुनै सम्बन्ध नरहेका स्वतन्त्र व्यक्ति देखिन आएकोले फिल्डबुकको प्रमाण वादी लोकरत्न तथा प्रतिवादी द्वारिकालालको विरुद्धमा जाने देखिन्छ।

वादी लोकरत्नको हा.नं. ४२० को लगतको जग्गामा लोहल जग्गा पनि रहेको सो लोहल जग्गा के कसरी कुन ठाउँको कुन किनं को जग्गा भिडाई निजले दर्ता गर्नु भयो वा भएन त्यस तर्फ यी वादी मौन बस्नु भएको देखिन्छ। त्यसैगरी प्रतिवादी द्वारिकालाललाई भएको राजीनामा लिखतमा धर्मथली ३७७ नं. का पोता लगतमा दर्ता भएको पोता रु. १२४ बुझाउनु पर्ने ढलकाप रोपनी एक तथा ऐ.ऐ. १७४ नं का पोता लगतमा दर्ता भएको पोता रु. १७२ बुझाउनु पर्ने ढलकाप रोपनी तीन उल्लेख भएकोमा सो जग्गा विवादित कि.नं. १२ र किनं १२३ कायम भै नाप नक्सा भएको भन्ने कुरा खुलाए पनि पोता नं. ३७७ को जग्गा भिडाई कि.नं. १२३ को जग्गा के कहिले दर्ता गराउनु भयो सो तर्फ मौन रही पोता नं. १७४ को हकमा मात्र विवाद खडा गरेको देखिन आउँछ। क्षेत्रफलको हिसाबले पनि प्रतिवादी द्वारिकालालको पोता नं. १७४ को २ रोपनी तथा वादी लोकरत्नको धमाथौं २ रोपनीसंग विवादित किनं १२ को ३ रोपनी जग्गा मिल्ने भिड्ने अवस्था देखिंदैन। साथै प्रतिवादी द्वारिकालालको पिता गणेशलाललाई भएको २ खलाको राजीनामा मध्ये १ खलाबाट भिड्ने जग्गाको क्षेत्रफल के कति हो सो र सो जग्गा दर्ता गरे नगराएको सो समेतका कुरा तथा वादी लोकरत्नले पनि हा.नं. ४२० को लगत भित्रको लोहल ॥ जग्गा हाल कुन कित्तामा कति कायम भै त्यसको दर्ता भए नभएको यावत सान्दर्भिक कुरा नखुलाई सर्भे नापी भएको लामो कालपछि मिति २०५०।१।६ मा गणेशलाल श्रेष्ठले र मिति २०५२।८।१४ मा लोकरत्न र गुह्येधरले मालपोत कार्यालय प्रवेश गरेको कुरा पनि वादी लोकरत्न समेतका विरुद्धमा जाने देखिन्छ।

जग्गाको स्वामित्व एकीन गर्नलाई मौकाका नापजाँच अन्यथा प्रमाणित नभएसम्म अकाट्य प्रमाणको रुपमा रहन्छ। जग्गाको सम्बन्धमा सो जग्गा कमाउने मोहीको कथनको ठूलो भूमिका हुन्छ। मोहीको कथन सहितको फिल्डबुक व्यहोरालाई अन्यथा प्रमाणित गर्ने काम सो जिकिर लिने उपर नै रहन्छ तर वादी लोकरत्न तथा प्रतिवादी द्वारिकालालबाट फिल्डबुक जिकिर अन्यथा प्रमाणित हुन नसकेको कुरा माथि उल्लेख भैसकेको छ। यस अवस्थामा मोहीले भिडाएको लगत भिड्छ कि भिडदैन भन्दा पनि फिल्डबुक व्यहोरा विपरीत जग्गा आफ्नो हो भन्ने जिकिर लिनेले जग्गाको स्वामित्व कायम गर्ने सम्बन्धमा दिएको प्रमाणहरुबाट निजको स्वामित्व प्रमाणित हुन्छ कि हुँदैन भनी हेर्नु आवश्यक हुन्छ। तदनुसार वादी लोकरत्न र प्रतिवादी द्वारिकालालले विवादित जग्गा निजहरुको भएको भन्ने आफ्नो जिकिरलाई प्रमाणित गर्न नसकेको र निजहरु

बाहेक अरु व्यक्तिले विवादित जग्गामा विवाद खडा गर्न नसकेको अवस्थामा विवादित जग्गाका सम्बन्धमा थप कुराहरु हेरिरहनु पर्ने कारण रहँदैन। तथापि प्रतिवादी मोहीको प्रमाण हेर्दा यो जग्गा बुद्धिलक्ष्मी सिकर्मीनीबाट निजको हकदारले २००५ सालमा २००४।४।१२ को मुचुल्का बमोजिम मृत्यो सिकर्मीको नाममा कायम भएको यट्खा पोता नं. १८२/१६२ बमोजिमको १४।।। मध्येबाट भिड्ने बिर्ता जग्गा हो भनी उल्लेख गर्नु भएको, सो लगत छैन भनी मालपोतले कुनै कुरा भन्न नसकी सोधपूछ नै नभएको हानं १८४।१६२ को लगत भिड्दैन भन्ने जवाफ दिएको देखिन्छ । यस स्थितिमा जग्गासंग सरोकार रहेका बिर्तावालले दावी गर्न नआएका र दावी लिने जग्गावालाहरुको लगत विवादित जग्गासंग असम्बन्धित देखिएको समेतका आधार प्रमाणहरुले गर्दा यस अदालतबाट मुद्दा दोहोर्न्याई हेर्नका लागि प्रदान भएको निस्सासंग सहमत हुन सकिएन।

तसर्थ माथि विवेचित आधार कारणबाट दावीको किनं १२ को जग्गा हक कायम गरी पाउँ भन्ने वादी दावी पुग्न नसक्ने ठहर्न्याएको शुरु जिल्ला अदालतको फैसला सदर गरेको पुनरावेदन अदालत पाटनको मिति २०६४।१०।२७ फैसला मनासिब देखिंदा सदर हुने ठहर्छ। वादी तथा प्रतिवादीहरुको पुनरावेदन जिकिर पुग्न सक्दैन। प्रस्तुत मुद्दाको दायरीको लगत कट्टा गरी नियमानुसार मिसिल अभिलेख शाखामा बुझाई दिनु।

न्यायाधीश

उक्त रायमा मेरो सहमत छि ।

न्यायाधीश

इजलास अधिकृत:- सन्तोषप्रसाद पराजुली

कम्प्युटर टाइप:- प्रेमबहादुर थापा

इति सम्बत २०७१ साल मंसिर १७ गते रोज ४ शुभम् -----